

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

GÜZ 2017 YIL: 2, SAYI: 4, s. 41-44

YÜKLEME TARİHİ: 16.10.2017 YAYIN TARİHİ: 31.12.2017

Abdulkhakim TUĞLUK*

MEKÂN HİKÂYELERİ

Editörler: Köksal ALVER-Duran BOZ, İz Yayıncılık, Edebiyat, İstanbul
2017, 567 sayfa, ISBN: 978-605-326-177-3

Mekân, bizim için vazgeçilmezden öte bir zorunluluktur. Doğumumuzdan ölümümüze değin hep bir mekânın içinde var oluruz. Ölümünden sonra ise mekânın en mücessem hâli ile karşılaşır ve orada ikâmet etmeye devam ederiz. Ancak şu var ki her yer mekân olmayabilir. Kimileri *yer* olarak kalırken *kimileri* ise mekân'a dönüşüyor. Mekâna dönüşenler bizim geçmişle bağımızı canlı tutan ve bizlere aidiyetlerimizi hatırlatan vefâkarlar oluverir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir* adlı unutulmaz eserinin son bölümünde İstanbul'u en müstesna bir şekilde baştan aşağıya okurlarına tattırdıktan sonra şöyle der: *En büyük meselemiz budur; mazi ile nerede ve nasıl bağlanacağız; hepimiz bir şuur ve benlik buhranının çocuklarıyız; hepimiz Hamlet'ten daha keskin bir "olmak veya olmamak" davası içinde*

* Arş. Gör. Dr., Dicle Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, atugluk@dicle.edu.tr

yaşıyoruz. Onu benimsedikçe hayatımıza ve eserimize daha yakından sahip olacağız. Tanpınar'ın bu sözlerini hatırladıkça eserimize sahip çıkmak için yapmadığımız her şey için bir kez daha teessüf ederken, hayatımıza ve eserimize sahip çıkan bir esere tesadüf etmekle bahtiyar olmamak elde değil. 'Mekân Hikâyeleri' adlı bu eser, Tanpınar'ın dikkat çektiği bu önemli vazifeyi deruhte etmek için yazılmış gibi duruyor. Mekânın kazandığı anlam öylesine önemlidir ki, o anlam kazanılmadan önceki hâli ile o anlamı kazandıktan sonraki vaziyeti arasında çok büyük bir fark mevcuttur. Herhangi bir apartman dairesinin bir edebiyat dergisine ev sahipliği yapmasıyla kazandığı anlamı, duvarların sıvalarında değil, orada koşuşturan edebiyat tutkunlarının ayak seslerinde aramak gerekir. Köksal Alver ve Duran Boz'un editörlüğünde çıkarılan bu kitap, mekâna bakış açımızı düzeltmemizi sağlarken, mekân algısına ilişkin yeni ufuklar da açıyor.

Editörlüğünü Köksal Alver ile Duran Boz'un üstlendiği *Mekân Hikâyeleri*, altmış beş mekân yazarını bir araya getirmiş. Altmış farklı yazardan altmış beş farklı mekânın altmış beş farklı hikâyesine tanık olmak okurlar için güzel ve bulunulmaz bir fırsat olarak dikkat çekiyor. Editörlerin aynı zamanda yazar olarak da yer aldıkları *Mekân Hikâyeleri*, mekân-insan ilişkisine sanatsal bir bakış açısı ile yaklaşıyor. Bu sanatsal ilişkiyi kurarken, mekânların bünyesinde barındırdığı özellikle edebî havayı esas alan kitap, Önsöz kısmında amacını şu ifadelerle ortaya koyuyor:

Mekân Hikâyeleri, mekân-insan ilişkisinin farklı boyutlarını merkeze alarak, mekânın, insanı, hayatı, toplumu, şehirleri, düşünceleri, kültürü, medeniyeti, var oluş zeminini anlamak için önemli bir ipucu olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Kitap, mekânları değerlendirmeden bir hayatı ve kültürü anlamının zor olacağını dile getirmektedir.

Editörler her ne kadar Önsöz'de kitabın amacı ile ilgili bazı ipuçlarını vermiş olsalar da sayfaları çevirip kitabın dünyasına girdiğinizde sizi çok daha fazlasının beklediğini fark ediyorsunuz. Seçilen her bir mekân, aidiyetiyle beraber okuruna sunuluyor. Mekânlar cansız yerler olarak değil, içerisinde sanat ve edebiyat ruhu taşıyan nadide muhitler olarak değerlendiriliyor. *Mekân Hikâyeleri* adlı eseri ön plana çıkaran en önemli husus da bu olsa gerek.

Ruhunuza esenlik katan Mustafa Ökkeş Evren imzalı, *Adana'nın Gölgeği Ulu Cami Medresesi (Şadırvan)* serlevhalı yazı ile başlayan mekân yolculuğu Mustafa Çiftçi tarafından kaleme alınan *Mekânımız Cennet Olsun* başlıklı yazı ile nihayete eriyor. Ancak nihayete eren sadece okuduğunuz kitabın yazılı satırları; kitap sizleri hiç bitmeyecek olan beşer yolculuğunun mekânsal gölgesinde uzun soluklu düşüncelerle baş başa bırakıyor. Mekânların ruhuna vakıf olabilmenin ne demek olduğunu şahitleriyle dile getiren *Mekân Hikâyeleri*'nin yazarları, her yazıda farklı bir mekânı okurlarıyla buluşturuyor. Burada dikkat çeken bir husus sadece mekânların anlatılması değil, onları anlatanların yani mekânın hikâyesini oluşturanların da birincil işleve sahip olması. Öyle ya mekânlar, hiç kimse onları anlamlandırmadığı sürece nasıl bir ehemmiyet kazanabilir ki? Eğer insan varsa mekândan söz edebiliyoruz. Bizim mekâna ilişkin algımız onunla münasebetimiz nisbetinde güçlenir. Dolayısıyla insanın duygu ve düşüncesinde mekân edinebilmiş 'mekânlar'dır düşünüp konuşabildiklerimiz. Bununla birlikte mekânı

konusulabilecek kadar önemli kılan nitelikleri haiz olan, sanatkârane bir üsluba kapı açan mekânlar daha da şevk verir insana. Bu nedenle *Mekân Hikâyeleri* adlı kitap rastgele mekânlara yer vermemiş. Önsöz’de belirtildiği şekliyle mekânların seçilmesinde şu kaygı güdülmüş: *Ancak bütün mekânların odağında yazı, okuma ve entelektüel faaliyetler yer almaktadır.* Dolayısıyla eserde yer alan mekânların bir şekilde sanata dair izler taşıdığını ve hikâyelerin mekân vasıtası ile insanda estetik duygular uyandırdığını belirtmek yerinde bir tespit olur.

Eserin muhtevasından söz etmeden önce, eserin adına ilişkin bir ayrıntıyı da ifade etmek gerekir: Eserde yer alan yazıların kurmaca bir hikâye değildir. Yani eser bir hikâye kitabı değildir. Bu eser, seçilen mekânların insan ve sanat odaklı geçmişlerinin ve bizde uyandırdıklarının tıpkı bir hikâye gibi yumuşak ve sohbet havasında geçen bir üslupla aktarılmasından ibarettir. Her mekânın muhakkak ki bir hikâyesi vardır. Söz konusu mekân eğer okuma ve yazma eylemini odağına alarak gelişme gösteriyorsa, anlatılacak hikâye mekândan edebî haz alanların sevincini dile getirecektir. İşte *Mekân Hikâyeleri* adlı kitap, mekânın edebî ruhunu keşfedenlerin ya da mekâna edebî ruh katanların duygularını paylaşıyor okurlarıyla.

Buraya kadar *Mekân Hikâyeleri* adlı kitabın edebî anlamda okura ne sunduğundan söz ettik. Kitabın muhteva boyutundaki detaylarına da yer vermek gerektiğini düşünüyoruz. Kitap altmış farklı yazarın altmış beş yazısından meydana geliyor. Kitabın en başında editörler tarafından kaleme alınan iki sayfalık bir önsöz var. Eserde çok sayıda yazara yer verilmiş olmasından ötürü ciddi manada bir renklilik var. Yazıların muhteva çerçevesi genel itibariyle adı sanı olan bir mekânın seçilerek bu mekândaki okuma yazma faaliyetlerinin sunulmasından oluşuyor. Böylece *Mekân Hikâyeleri*’ni okuyan okur, memleketin farklı köşelerinde çoğu saklı kalmış edebiyat ortamlarını keşfetme imkânı sağlıyor. İstanbul’dan Erzurum’a, Sivas’tan Kütahya’ya, Sakarya’dan Kahramanmaraş’a kadar birçok mekân, canlanarak çıkıyor okurlarının karşısına. Bu mekânlar genellikle ya bir kitabevi, ya bir sahaf, ya bir derginin ofisi veyahut bir matbaa, kimi zaman bir kıraathane, bir ticarethane ya da bir çarşı olabiliyor. Yani seçilen mekânlar günün her vaktinde karşımıza çıkabilecek sıradan mekânlar. Ancak bu seçilen örneklerin mekân vasfını kazanmasında edindiği sanatsal tecrübeler kitabın oluşmasındaki en temel kaynak olarak dikkat çekiyor. Edebiyatımızın güzide kalemlerinden Hüseyin Su imzalı *Mekân Bilinci* adlı yazıda yer alan şu ifadeler, eserin muhtevasına ilişkin önemli bir ipucu verirken mekânların seçimine dair soruyu da cevaplamış oluyor: *Hangi şehre, hangi kasabaya gidilirse gidilsin, mutlaka ilk uğranılması gereken yerleri ilk önce ve tereddütsüz çalınacak kapılar, oradaki kitabevleri, dergi büroları, evler ya da ‘merkez insan’ların büroları ve evleri olur.* Bu cümle, bir edebiyat ve sanat tutkununun şehir gezilerine ilişkin tutması gereken anekdotlara ilişkin de önemli bir tavsiye niteliği taşıyor.

Peki, *Mekân Hikâyeleri* kitabında yer alan mekânları sıra dışı yapan nedir? Mekânı iyi ya da kötü bir amaçla kullanmak elbette ki bizim elimizde. Büyük sayılabilecek bir şehirde onlarca kıraathaneye rastlayabilirsiniz. Ancak bunlardan pek çoğunun adını yalnızca oraya gidenler bilir. Ancak kimileri de vardır ki orada sanatın zarafetine dair en hassas ayrıntılara dahi rastlayabilirsiniz. Mesela Murat Ertaş’ın kaleme aldığı *Erzurum’da Gölbaşı’nda Bir İrfan Mektebi: Karasu Kıraathanesi* adlı yazıda, Karasu Kıraathanesi’ne dair şu ifadeleri okuyup estetik bir

kıraathanenin varlığından haberdar olabilirsiniz: *Mahalleyi diri tutan, onu bir hayat sahnesine çeviren, mahallenin can damarı insanların ve halk irfanının yoğrulduğu bu mekân bir tiyatro kulisi gibiydi.* Ya da İbrahim Yarış imzalı *Dükkân Var Dükkândan İçre Ya da Sönmez Ticaret* başlıklı yazının hemen başında yer alan şu cümleleri kıraat ederek, bir ticarethanenin nasıl bir sanat yuvası olabildiğine heyecanla tanıklık edersiniz: *Bugünün insan ve hayat algısının zıddı sayılabilecek; hikmet ver irfan zemininde vücuda gelen sohbet geleneğinin, sanat ile yoğrularak medeniyetimizle bağlantı kurulan şubelerden biri de Sönmez Ticaret'tir.* Hatta bir adım daha ileri giderek, Şaban Sağlık tarafından kaleme alınan *Samsun'un Kültürel Belleği Ya da "Herkesin Çarşındaki Evi" Olarak Endülüs Kitabevi ve Endülüs Kültür Merkezi* adlı yazıyı okuyarak Endülüs'e gitmeden Endülüs havasını soluyabilir ve Samsun'da Endülüs irfanının esintisini duyabilirsiniz. Her yazıdan örnek sunmak pek mümkün olmasa da *Mekân Hikâyeleri*'nin her bir yazısında okura mekânın ruhuna dair bildirimlerde bulunan edebî birikimin var olduğunu söylemek mübalağa olmaz.

Mekân Hikâyeleri, okurun edebî muhitleri keşfetmesine yardımcı olarak önemli bir işlev de görür. Memleketin hangi köşesinde sanat ve edebiyatla alakalı bir mekân vardır sorusuna cevap arayan bir okurun bu kitabı okuması ona önemli bir kaynak sunacaktır. Böylece okurların normal gezilerini ya da iş gezilerini aynı zamanda estetik bir seyahate dönüştürebilmesi daha kolay olacaktır. Bu kitap, kültürel değerlerin aktarımında önemli bir görev üstlenmekte ve kaybolmaması gereken mekânların hatıralarda canlı tutulmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle *Mekân Hikâyeleri* kitabını edebiyat ve sanat ile ilgilenen bütün okurlara tavsiye etmeyi bir borç olarak görüyor, kitabın hazırlanmasında aslı emekleri bulunan editör Hocalarımız Sayın Koksal Alver ile Sayın Duran Boz'a teşekkür ediyorum. Yazılarıyla kitabı şenlendiren ve her biri kıymetli birer mekân vesikasına imza atan muhterem yazarlarımıza şükranlarımı sunuyorum.

